

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)

سال شانزدهم و هفدهم، شماره ۶۱ و ۶۲، زمستان ۱۳۸۵ و بهار ۱۳۸۶

بررسی نقش کاربردی عبارات آیات تورات و انجیل در آثار لف نیکلایویچ تالستوی*

دکتر مرضیه یحیی پور^۱

چکیده

موضوع اصلی آثار لف تالستوی بررسی اخلاق فردی و اجتماعی شخصیت‌ها از بعد روان‌شناختی است. نویسنده بر اساس اعتقادات مذهبی از سخنان آغازین (اپیگراف) که اغلب برگرفته از آیات کتب مقدس است، در آثار خود برای انتقال محتوا و مفاهیم درونی اثر بهره می‌جوید. نگارنده در مقاله به نقش آیات تورات و انجیل در درک و فهم آثار تالستوی و علت انتخاب آن‌ها به عنوان سخنان آغازین در ابتدای هر اثر می‌پردازد. این آیات دربرگیرنده مسائل مورد علاقه نویسنده، یعنی عشق، ازدواج، خانواده، محبت، اخلاق و همچنین مسائل سیاسی و اجتماعی جامعه می‌باشند که نویسنده در آثار بعد از تحول درونی، با نگاه عمیق مذهبی نسبت به آثار قبل از تحول درونی به آن‌ها می‌پردازد. بعد از تحول درونی نظریات قاطع نویسنده در مورد مذهب و اخلاق بر روش زندگی وی نیز اثر گذاشت،

۵ مقاله برگرفته از طرح پژوهشی ش. ۴۶۰۵۰۰۶/۱/۶ تحت عنوان "بررسی نقش کاربردی عبارات آیات تورات و انجیل در آثار لف نیکلایویچ تالستوی" می‌باشد که در دانشگاه تهران انجام گرفته است.

۱. دانشیار دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه تهران

وی از زندگی اشرافی دست کشید و به زندگی ساده و بی‌آلایش روی آورد.

واژه‌های کلیدی: سخنان آغازین، عشق، ازدواج، خانواده، گناه، محبت

مقدمه*

لف نیکلایویچ تالستوی^۱ (۱۸۲۸-۱۹۱۰) موضوع اصلی آثار خود را به بررسی اخلاق فردی و اجتماعی شخصیت‌ها از بعد روانی اختصاص داده است. نویسنده بر اساس اعتقادات مذهبی در آثار خود برای انتقال راحت‌تر محتوا و مفاهیم درونی اثر از سخنان آغازین که معمولاً برگرفته از آیات کتب مقدس است، بهره می‌جوید. ۱۷ اثر از مجموعه آثار لف تالستوی در ۲۰ جلد، با سخنان آغازین برگرفته از کتب مقدس شروع می‌شود که ۱۶ اثر از میان آن‌ها شامل "آنا کارنینا"^۲ (۱۸۷۳-۱۸۷۷)، "زحمت‌کشان و زحمت‌دهندگان"^۳ (۱۸۷۹)، "مردم با چه زنده‌اند"^۴ (۱۸۸۵-۱۸۸۱)، "گناه‌کار نادم"^۵ (۱۸۸۵)، "سوچکا"^۶ (۱۸۸۵)، "خوب، چه باید بکنیم"^۷ (۱۸۸۶-۱۸۸۲)، "سه مرشد"^۸ (۱۸۸۶)، "پسر تعمیدی"^۹ (۱۸۸۶)، "مقدمه‌ای بر مجموعه "تسوتنیک"^{۱۰} (۱۸۸۶)، "قدرت جهل"^{۱۱} (۱۸۸۶)، "سونات کرتزر"^{۱۲} (۱۸۸۷-۱۸۸۹)، "شیطان"^{۱۳} (۱۸۹۰-۱۸۸۹).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

* ترجمه کلیه نقل و قول‌ها و اسامی آثار از زبان روسی، توسط مؤلف مقاله انجام گرفته است. ولی ترجمه آیات تورات و انجیل از منبع شماره یک می‌باشد.

1. Толстой Лев Николаевич
2. «Анна Кареевна»
3. «Труждающиеся и обременённые»
4. «Чем люди живы»
5. «Кающийся грешник»
6. «Свечка»
7. «Так что же нам делать?»
8. «Три старца»
9. «Крестник»
10. «Предисловие к сборнику «Цветник»»
11. «Власть тьмы»
12. «Крейцерова соната»
13. «Дьявол»

"رستاخیز"^۱ (۱۸۹۹-۱۸۸۹)، "تکش"^۲ (۱۹۰۰)، "بردگی زمان ما"^۳ (۱۹۰۰-۱۸۹۹) و "مقدمه‌ای بر آلبوم "دهقانان روسی" ن. آرف"^۴ (۱۹۰۸) می‌باشند. در جریان نگارش رمان "آنا کارنینا" تحول فکری و عقیدتی در زندگی نویسنده پدید آمد و کلیه آثار پس از آن، از جمله آثار فوق تحت‌تأثیر این جهان‌بینی نوین نویسنده بودند. این تحول درونی بنا به عقیده بسیاری از صاحب‌نظران از زمان نگارش "آنا کارنینا" در نویسنده رخ داده‌است، و تالستوی خودش از آن به عنوان "تولد دوباره" یاد می‌کند.

آثار بعد از تحول درونی بیانگر دیدگاه‌های فلسفی، مذهبی و اخلاقی نویسنده می‌باشند. این تحول حاصل تلاش‌ها و کنکاش‌های پیگیر نویسنده است که منجر به بازنگری مسائل دین و اخلاق، اصول و موازین اخلاقی و تعیین مفهوم زندگی و جایگاه انسان که از مدت‌ها پیش در او آماده شده بود، می‌شود: "تحولی در من رخ داده است که زمینه آن از مدت‌ها پیش در من وجود داشته و نشانه‌هایش همیشه آشکار بوده‌اند. تغییری در من رخ داده که نه تنها از شیوه زندگی محفل ثروتمندان و دانشمندان متفرد شده‌ام، بلکه این نوع زندگی، دیگر هیچ ارزشی برایم ندارد" (یحیی‌پور ۱۳۷۹، ۲۰).

"آنا کارنینا" اولین اثر از مجموعه آثار بعد از تحول درونی است که با آیه‌ای از تورات آغاز شده است. روزنف^۵ فیلسوف اواخر قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ روسیه، رمان "آنا کارنینا" را مقدمه تحول و تعلیمات تالستوی می‌داند: "آنا کارنینا"، مقدمه تعلیمات تالستوی است" (روزنف ۱۹۰۶، بخش ۴، ۱۱). اما چرا تالستوی از آیات تورات و انجیل در ابتدای آثار خود به عنوان سخنان آغازین کمک می‌جوید؟ در مقاله هم نظرات منتقدان هم عصر ل ف تالستوی (گرامیکا، روزنف) که صاحب دیدگاه‌های مذهبی و نزدیک به نویسنده بودند و همچنین نظرات منتقدان بعد از انقلاب اکتبر ۱۹۱۷ (آخن‌بانوم، بابایف، وریسایف) در باره سخنان آغازین آثار نویسنده مورد بررسی قرار می‌گیرد.

1. «Воскресение»
2. «Не убий»
3. «Рабство нашего времени»
4. «Предисловие к альбому «Русские мужики» Н. Орлова»
5. Розенов В.В.

بحث و بررسی

علت به کارگیری آیات تورات و انجیل به عنوان سخنان آغازین را باید در سخنان خود تالستوی جستجو کرد، یعنی زمان نگارش "آنا کارنیا" که صاحب نظران آن را مرز بین دو دوره نویسنده وی قرار داده‌اند. دوره نخست مربوط به آثار قبل از "آنا کارنیا" و دوره دوم به آثار بعد از "آنا کارنیا" برمی‌گردد: "رمان‌های قبلی و اولیه‌ام همه غیرارادی‌اند. از زمان نوشتن "آنا کارنیا" به نظر می‌رسد که من بیش از ده سال مسائل را تجزیه و تحلیل کردم. حالا می‌دانم که می‌توانم همه آن چیزهایی که قبلاً نوشته‌ام را دوباره در هم بریزم و روی این درهم ریخته کار کنم" (تالستوی ۱۹۳۷، جلد ۵۲، ۶۰). آن‌چه که مسلم است به کارگیری آیات تورات (در ۱۶ اثر) به عنوان سخنان آغازین بعد از تحول درونی از رمان "آنا کارنیا" که داستایفسکی^۱ آن را یک "اثر کاملاً هنری" (داستایفسکی ۱۹۸۳، جلد ۲۵، ۲۰۰) می‌نامد، صورت گرفت، و سیر این تحول در اثر اعتراف و توبه^۲ (۱۸۸۲، ۱۸۸۰-۱۸۷۹) به تفصیل آورده شده است.

نویسنده در ابتدای آثارش آیت‌هایی را که در برگزیده موضوعات اخلاقی، اجتماعی و سیاسی می‌باشند با توجه به مسئله و موضوع مطرح شده در اثر، می‌آورد. گاهی نام اثر یک آیه از تورات است، مثل "نکش" که برگرفته از آیه ۱۳ باب ۲۰ تورات سفر خروج می‌باشد که حکایت از جریان ترورهای سیاسی دارد و یا آیه ۱۰ باب ۳ انجیل لوقا، عنوان اثر "خوب، چه باید بکنیم" می‌شود. این اثر شرح حال پیر مردی ۷۰ ساله است که همه عمر گناه کرده است، زمانی که مریض می‌شود، بدون آنکه توبه کند، اجلش سر می‌رسد، در آخرین لحظات شروع به گریه می‌کند و می‌گوید: "پروردگارا! مرا که همانند یک جنایتکار هستم، ببخش!" تنها این کلمات را توانست به زبان آورد و با گفتن این کلمات، روح او از بدنش جدا شد. روحش به سوی خدا رفت و خداوند او را بخشید و آن وقت روح او به بهشت رفت. سخنان آغازین اثر "خوب، چه باید بکنیم" شامل آیات ۱۰ و ۱۱ بساب ۳ انجیل لوقا، ۲۵-۱۹ و ۳۴-۳۱ باب ۶ انجیل متی، ۲۴ باب ۱۹ انجیل متی

1. Достоевский Ф.М.

2. «Исповедь»

(تکرار مضمون آیه ۲۵ باب ۱۸ انجیل لوقا و آیه ۲۵ باب ۱۰ انجیل مرقس) است. در این آیات خداوند مردم را از ثروت اندوزی منع می‌کند و توصیه می‌کند که گناه نکنند و بخشنده باشند. اگر دو پیراهن دارند یکی را به دیگری ببخشند. قدر نعمت‌های خدا مثل جان و ارزش زندگی را بدانند، برای امور دنیوی مثل لباس و خوراک حرص نخورند و به فکر توشه آخرت باشند. آیات "چه دشوار است که ثروتمندی وارد ملکوت خدا شود! گذشتن شتر از سوراخ سوزن آسان‌تر است از وارد شدن شخص ثروتمند به ملکوت خدا!" که هم در انجیل متی (باب ۱۹، آیه ۲۴)، لوقا (باب ۱۸، آیه ۲۵) و مرقس (باب ۱۰، آیه ۲۵) تکرار شده‌اند بیان‌گر این مطلب هستند که بررسی این موضوع برای نویسنده بسیار اهمیت داشته‌است. تالستوی در این اثر انسان را از ثروت اندوزی یعنی پرداختن به امور دنیوی که او را از معنویات دور می‌کند، برحذر می‌دارد، کاری که نویسنده در زندگی شخصی خود آن را انجام داده‌است. کتاب مقدس انجیل علاقه به دنیا (ثروت اندوزی) را همانند شریک قرار دادن برای خدا می‌داند. هم از نظر انجیل و هم از نظر تالستوی، فکر، اندیشه و عمل انسان مؤمن سرمایه آخرت او است. تالستوی خود نیز بعد از تحول درونی به زندگی بسیار ساده‌ای روی آورد و از زندگی اشرافی دست کشید. شاید هم به این علت است که "اعتراف و توبه" را بعد از تحول نوشت و حقیقتاً توبه کرد.

رمان "رستاخیز" مسائل اخلاقی - عقیدتی، اجتماعی و سیاسی جامعه را در بردارد و یکی از اهداف اصلی نویسنده از نگارش آن، محکوم کردن صاحبان حکومت در روسیه آن زمان می‌باشد. کسانی که عاملان اصلی جنایات متعدد در جامعه بودند، اما مردم را به دلیل اشتباه کوچک به زندان می‌انداختند و تبعید می‌کردند. حاکمانی که اشتباهات کوچک مردم را می‌دیدند، اما اشتباهات بزرگ خود را نمی‌دیدند. نویسنده حدود ده سال (۱۸۹۹-۱۸۸۹) روی رمان "رستاخیز" که حاوی نظریات مذهبی و انتقادی شدید و گسترده در مورد طبقات مختلف اجتماع روسیه زمان تزار است کار کرد. با توجه به موضوعات مطرح شده در رمان، نویسنده آن را با آیات زیر شروع کرد: "آنگاه پطرس نزد او رفت و گفت: پروردگارا، چند بار برادرم را که در حق من خطا کرده باید بخشید، آیا تا هفت بار؟ عیسی به او گفت: به تو نمی‌گویم تا هفت بار، بلکه هفت تا هفتاد تا. (انجیل متی، باب ۱۸ آیات ۲۲-۲۱)

چرا پر کاه را در چشم برادرت می‌بینی، اما تیر چوب را در چشم خودت نمی‌بینی؟ (انجیل متی، باب ۷، آیه ۳)

هرکس از شما که بی‌گناه است سنگ اول را به سوی او پرتاب کند". (انجیل یوحنا، باب ۸ آیه ۷)

تالستوی با آوردن این آیات در ابتدای رمان "رستاخیز" نشان می‌دهد که مشکلات حاد اجتماعی را نمی‌توان با محکوم کردن کاتبوها (قهرمان زن رمان) حل کرد، بلکه تزکیه نفس باید از حاکمانی که گناهان بزرگتری مثل نخلودف (قهرمان مرد رمان) مرتکب می‌شوند و کاتبوها را وادار به گناه می‌کنند شروع شود (یحیی پور ۱۳۸۲، ۱۶۶).

در مورد سخنان آغازین رمان "آنا کارنینا"، "انتقام و جزا از آن من است و پاداش هم از آن من!" (تورات سفر تثیبه، باب ۳۲، آیه ۳۵) تالستوی می‌گوید: "...من این سخنان آغازین را فقط به این دلیل انتخاب کردم که بگویم آن عمل احمقانه‌ای که انسان مرتکب می‌شود و عواقب غمناکی دارد، از خود انسان سر می‌زند نه از طرف خداوند، همان چیزی که آنا تجربه کرده است" (وریسایف ۱۹۵۵، جلد ۲، ۱۷۰). این اندیشه نه تنها مسئله را ریشه‌یابی می‌کند بلکه به حل مشکل نیز می‌پردازد.

گرامیکا^۱ منتقد معاصر تالستوی، برداشت خود را از ایده سخنان آغازین چنین بیان می‌کند: "نویسنده به ما نشان داد که در این حوزه (امیال انسان) آزادی بی‌حد و مرز وجود ندارد. بلکه قوانینی حاکم است و این بستگی به اراده انسان دارد اگر تابع این قوانین باشد، خوشبخت است، اما اگر از حدود آن‌ها تجاوز کند، بدبخت می‌شود. در اینجا آزادی کوتاه‌بینانه و نابهنگامی که در زمان ما بتواند با پیروزی کذایی و دروغین خود بر عقل انسانی که فکر می‌کند می‌تواند قوانین روح انسان را بدون در نظر گرفتن نیروی خارق‌العاده و با دگرگون ساختن آن طبق نظریات مبهم و غیرمشخص تحمیل کند وجود ندارد. خانواده را نباید متلاشی و بدبخت کرد و بر روی این بدبختی قدیمی، خوشبختی جدیدی ساخت... ازدواج تنها شکل عشق است که در آن حس آرامش به‌طور طبیعی و بدون مانع باعث روابط محکم بین افراد و جامعه ضمن حفظ آزادی برای

فعالیت اجتماعی می‌شود" (گرامیکا ۱۸۸۴، ۵۸). البته باید در نظر داشت که تالستوی در ارتباط با تحلیل گرامیکا در مورد رمان "آنا کارنینا" چنین می‌گوید: "من از آن در شعفم. بالاخره "آنا کارنینا" به درستی تفسیر شد" (آخن‌بانوم ۱۹۷۴، ۱۶۲).

مسئله مربوط به ایده سخنان آغازین و همچنین تفاسیر مختلف راجع به آن به‌طور مفصل توسط آخن‌بانوم^۱ (۱۸۸۶-۱۹۵۹) از منتقدان معاصر آثار تالستوی نیز بررسی شده است. با بررسی سخنان آغازین آخن‌بانوم به این نتیجه می‌رسد که: "سخنان آغازین در این رمان بیانگر پاره‌ای از افکار کلی مطرح شده در رمان است و به‌طور کامل اندیشه رمان را دربر نمی‌گیرد و بیان نمی‌کند. این اندیشه پیشنهادی به خواننده است و مانند یک نتیجه‌گیری اخلاقی است که همانند کلمات قصار به بعضی از حوادث رمان اشاره می‌کند و به‌طور فشرده یکی از موضوعات و یا معضلات رمان را بیان می‌کند: از جمله این مسائل، مسئله شر و دیگری "حماقت" است. اندیشه تالستوی در این سخنان آغازین گنجانده شده است، گریز از عواقب "حماقت" غیر ممکن است. این انتقام مردم نیست، بلکه عذاب‌های وجدان شخص خاطی است، نه از طرف مردم. تالستوی به هیچ‌وجه قصد بیان کل ایده رمان را در سخنان آغازین نداشت تا بدین ترتیب آن را تبدیل به رمانی بکند که کلمات قصار (آیات) تورات را به تصویر بکشد" (همان، ۱۶۹-۱۶۸).

اما آلدانف^۲ در مورد مفهوم و فکر سخنان آغازین می‌نویسد: "اگر به‌طور خلاصه آن چه را که ل. تالستوی در رمان خود مطرح ساخته، بیان کنیم، ما به یک فرمول عجیب دست می‌یابیم: هیچ‌کس گناه‌کار نیست و مستحق انتقام نیست، اما در هر حال برخی لایق پاداش هستند" (همان، ۱۶۵).

البته نمی‌توان با نظر آلدانف موافقت کرد، چرا که تالستوی مجازات را رد نمی‌کند، بلکه معتقد است که خداوند احکم الحاکمین است. از نظر تالستوی انسانی که خود مرتکب گناه می‌شود، نمی‌تواند در مورد دیگری قضاوت کند. بنابراین معیار مجازات گناه‌کار را حکم خدا می‌داند. خداوند پاداش نیکو به مؤمنین می‌دهد، کافران و خطاکاران را به سزای اعمال خود می‌رساند.

1. Эйхенбаум Б.М.

2. Алданов Д.

سخنان آغازین "آنا کارنیا" (آیه ۳۵، باب ۳۲ تورات سفر تثیبه) و "پسر تعمیدی" (آیه ۱۹، باب ۱۲ انجیل نوشته پولس به رومیان) به همین مسئله اشاره می‌کنند.

بحث و بررسی در مورد سخنان آغازین رمان "آنا کارنیا" تا به امروز نیز ادامه دارد. از معاصرین، بابایف^۱ منتقد آثار ل. تالستوی می‌نویسد: برای تالستوی آیه "انتقام و جزا از آن من است و پاداش هم از آن من!" به این معناست که "مردم را من محاکمه نمی‌کنم". تالستوی در اینجا نقش یک وقایع‌نگار راستگو و بی‌طرفی مثل روزگار را بازی می‌کند" (بابایف ۱۹۷۸، ۹۴).

در سال‌های اواخر قرن ۱۹ با توجه به تحولات صورت گرفته در عرصه سیاسی و اجتماعی در روسیه و مطرح شدن مسائلی همچون آزادی زن و همچنین اصلاحات سال ۱۸۶۱ (آزادی دهقانان و از بین رفتن نظام ارباب رعیتی)، خانواده در جامعه روسیه آن زمان دچار یک بحران شد. "نظام خانوادگی در اروپای غربی و هم در روسیه به دلایل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی از هم پاشید. به دنبال آن، برخورد با ازدواج، خانواده و عشق هم عوض شد. این تغییرات قبل از همه مربوط می‌شود به دگرگونی روابط خانوادگی که تحت تأثیر جنبش دموکراسی و لیبرالی که در غرب و روسیه پدیدار شد. زنان بیش از پیش در عرصه زندگی اجتماعی فعالیت می‌کنند و بیشتر مستقل می‌شوند. در عشق و خانواده هم سعی کردند که با مردها برابر باشند. آزادی انتخاب، با قوانینی که براساس آن خانواده در صد سال گذشته در روسیه بنا می‌شد در تناقض بود. این قوانین در روسیه خیلی دقیق تعیین شده بود. اما در اواسط قرن نوزدهم این دقت و نظم از بین می‌رود. اگر قبلاً والدین در انتخاب عروس و داماد حرف آخر را می‌زدند، ولی اندک اندک تحت تأثیر حرکت به اصطلاح دموکراسی غرب حق انتخاب به جوان‌ها داده می‌شود که مانند والدین مسائل اخلاقی و مالی را در نظر نمی‌گرفتند، بلکه براساس عشق و احساس انتخاب می‌کردند. با از بین رفتن قوانین گذشته برخورد و رفتار با خانواده هم تغییر کرد" (کریمی مطهر ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳، ۱۶۷-۱۶۶). کمتر منتقد و نویسنده معروف روسی پیدا می‌شود که در آثار خود به پی‌آمدهای این بحران اشاره نکرده باشد. شخصیت‌ها و فعالان علمی، فرهنگی، ادبی و اجتماعی همچون آ. آستروفسکی^۲ ("رعد

1. Бабаев Э.Г.

2. Островский А.Н.

و برق" (۱۸۵۹)، ن. چرنیشفسکی^۱ ("چه باید کرد؟" ۱۸۶۳)، ل. تالستوی ("خوشبختی خانوادگی" ۱۸۵۹)، ا. تورگنوف^۲ ("در آستانه" ۱۸۶۰)، صفحاتی از آثار خود را به این بحران اختصاص داده‌اند. مسئله عشق، ازدواج و خانواده از مشغله‌های فکری این افراد من جمله ل. تالستوی بود. تالستوی در آثار این دوره خود از مخالفین سرسخت قهرمانانی است که پایند به موازین اخلاقی نیستند. تالستوی بعد از "آنا کارنینا" در پیچیده‌ترین آثار خود مثل "سونات کرتزر"، "قدرت جهل" و "شیطان" که در سال‌های هشتاد و نود قرن ۱۹ به رشته تحریر در آمده‌اند به مسئله پیچیده اخلاق در اجتماع و خانواده می‌پردازد. مسئله خوشبختی خانوادگی، اخلاق فردی و اجتماعی همه اعصار زندگی ادبی نویسنده را دربرمی‌گیرد. برای مثال مسئله روابط زن و مرد در رمان‌هایی مثل جنگ و صلح (در خانواده راستف‌های جوان و پیر) و "آنا کارنینا" (شرباتسکی^۳ ها، لوین^۴ ها) نیز مطرح است.

براساس همین مخالفت با بی‌بند و باری بود که تالستوی آثار "شیطان"، "قدرت جهل" و "سونات کرتزر" (عنوان اثر آخر از سونات کرتزر بنهون گرفته شده) را با آیاتی از انجیل آغاز می‌کند:

"ولی من می‌گویم که اگر حتی با نظر شهوت‌آلود به زنی نگاه کنی، همان لحظه در دل خود با او زنا کرده‌ای"

پس اگر چشمی که برایت اینقدر عزیز است، باعث می‌شود گناه کنی، آن را از حدقه درآور و دور افکن. بهتر است بدنت ناقص شود، تا این که تمام وجودت به جهنم بیفتد،

و اگر دست راست باعث می‌شود گناه کنی، آن را بپوش و دور بیانداز، بهتر است یک دست داشته باشی، تا اینکه با دو دست به جهنم بروی." (انجیل متی، باب ۵، آیات ۲۸-۳۰)

تالستوی در این سه اثر به مسائل اجتماعی، عشق، ازدواج، خانواده و زنا می‌پردازد. آیا تالستوی مخالف عشق، ازدواج و خانواده است؟ نویسنده در آثار متعدد بخصوص در "آنا کارنینا" خود را

1. Чернышевский Н.Г.
2. Тургенев И.С.
3. Ростовы
4. Щербачкине
5. Левины

به عنوان فردی که پای‌بند به ازدواج سنتی است، نشان می‌دهد، مثل ازدواج شریاتسکی‌ها در رمان "آنا کارنینا" که در آن هدف اصلی تشکیل خانواده، تولد فرزندان و عشق والدین به فرزندان و تربیت آنها است.

نمایش‌نامه "قدرت جهل" که قبل از "سونات کرتزر" و "شیطان" نوشته شده دربرگیرنده نتایج منفی اصلاحات سال ۱۸۶۱ یعنی مشکلات اخلاقی مردم روستا که حاصل اصلاحات است، می‌باشد. اثری که بنا به اظهار تالستوی برای مردم نوشته شده است: "من قبلاً" اعلام کردم که می‌خواهم برای مردم بنویسم و "قدرت جهل" را من برای مردم نوشتم" (روسانف ۱۹۳۷، ۱۶۲). "گرچه در نمایش‌نامه "قدرت جهل" صحبت از پول نیست ولی می‌توان گفت که "قدرت جهل" همان "قدرت پول" است (تالستوی ۱۹۶۳، مجموعه ۲۰ جلدی، جلد ۱۱، ۵۶۵).

"اوسپنسکی"^۱ (۱۸۴۳-۱۹۰۲) نویسنده روسی در نمایش‌نامه "قدرت جهل" "تصویر واقعی عمیق‌ترین اختلال نظام بشری را در روستای پس از اصلاحات سال ۱۸۶۱ مشاهده کرد. با بررسی نمایش‌نامه، منتقد چنین نتیجه‌گیری می‌کند: خرد شدن استخوان‌های انسان‌ها یک پدیده اجتناب‌ناپذیر در نظام اجتماعی ما است" (اوسپنسکی ۱۸۸۷، شماره ۴، ۱۱۶). می‌بینیم در این نمایش‌نامه نیز تالستوی برای نشان دادن اندیشه و محتوای اثر از آیات ۲۸ و ۲۹ باب ۵ انجیل متی که در آنها به پرهیز از گناه توصیه شده، کمک جسته است. آیات پرهیز از گناه در هر سه اثر "قدرت جهل"، "سونات کرتزر" و "شیطان" تکرار شده است.

بیان پرهیز از گناه و نداشتن حرص و ولع برای جمع‌آوری مال دنیا تنها هدف تالستوی در آثارش نیست. نویسنده در بسیاری از آثارش بالاخص آثار بعد از تحول درونی پرهیز از خشم و محبت به دیگران را مکرر یادآور می‌شود. در سخنان آغازین "مردم با چه زنده‌اند"، "سوچکا"، "پسر تعمیدی"، "مقدمه‌ای بر مجموعه "توتنیک"، "بردگی زمان ما" و "نکش" آیات زیر که بیانگر فروبردن خشم و گذشت می‌باشند، به چشم می‌خورند:

"گفته شده که اگر کسی چشم دیگری را کور کند، باید چشم او را کور کرد و اگر کسی دندان کسی را بشکند، باید دندانش را شکست (انجیل متی، باب ۵ آیه ۳۸ و تورات سفر خروج، باب ۲۱، آیه ۲۴)؛

اما من می گویم که اگر کسی به تو زور گوید، با او مقاومت نکن، حتی اگر به گونه راست تو سیلی زند، گونه دیگری را نیز پیش ببر تا به آن نیز سیلی بزند (انجیل متی، باب ۵ آیه ۳۹)؛ اگر کسی تو را به دادگاه بکشاند تا پیراهنت را بگیرد عباي خود را نیز به او ببخش (انجیل متی، باب ۵، آیه ۴۰)؛

هر که از تو چیزی بخواهد، از او دریغ ندار، اگر اموالت را گرفتند، در فکر پس گرفتن نباش (انجیل لوقا، باب ۶، ۳۰)؛

با مردم آن گونه رفتار کن که انتظار داری با تو رفتار کنند (انجیل لوقا، باب ۶، ۳۱)؛ به این ترتیب تمام ایمان داران با هم بودند و هر چه داشتند با هم قسمت می کردند". (انجیل کتاب اعمال رسولان، باب ۲، آیه ۴۴)

در سخنان آغازین "مردم با چه زنده اند" آیات ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۳، و آیات ۷، ۸، ۱۲، ۱۶، ۲۰، باب ۴ انجیل اول یوحنا که در مورد محبت به دیگران و زیستن برای دیگری چیزی که تقریباً در کلیه آثار تالستوی به چشم می خورد، آورده شده اند:

اما کسی که ادعای مسیحیت می کند و از نظر مالی در وضعیت خوبی بسر می برد، اگر ممنوع خود را در احتیاج ببیند و به او کمک نکند چگونه ممکن است محبت خدا در قلب او حکمفرما باشد؟ (باب ۳، آیه ۱۷) ای فرزندان من، محبت ما نباید فقط زبانی باشد، بلکه می باید در عمل نیز آن را نشان دهیم (باب ۳، آیه ۱۸).

اگر کسی ادعا می کند که خدا را دوست دارد اما از ممنوع خود متنفر است دروغ می گوید، چون اگر کسی نتواند هم نوعی را که می بیند دوست داشته باشد چگونه می تواند خدایی را که ندیده است دوست بدارد". (باب ۴، آیه ۲۰)

نشان دادن بندگی و ترس انسان در برابر خدا و روز قیامت برای تالستوی در آثار بعد از تحول درونی بسیار حائز اهمیت است. شاید به همین علت است که آیه ۲۸ باب ۱۰ انجیل متی در سخنان آغازین "مقدمه‌ای بر آلبوم" دهقانان روسی "ن. آرف" آمده است:

"ترسید از کسانی که می‌توانند فقط بدن شما را بکشند ولی نمی‌توانند به روحتان صدمه‌ای بزنند از خدا بترسید که قادر است هم بدن و هم روح شما را در جهنم هلاک کند".

بندگی خدا از نظر تالستوی جوابگوی همه خواسته‌ها و نیازهای انسان است. او در اثر "سه مرشد" به این نکته اشاره می‌کند و آیه ۸ باب ۶ انجیل متی را برای اثر انتخاب می‌کند: "چرا که خداوند کاملاً از نیازهای ما آگاه است".

نتیجه

همان‌طور که گفته شد تالستوی برای روشن کردن فکر و اندیشه نگارش آثار خود برای خواننده از آیات تورات و انجیل کمک گرفته است. خیر و شر از عوامل بروز اختلالات اخلاق فردی و اجتماعی جامعه عصر تالستوی، از جمله مسائل عمده‌ای بود که باعث شد تا نویسندگان قرن نوزده روسیه مکرر به این مهم پردازند. در این دوره نویسندگان در آثار خود به تفصیل به آن پرداخته و آراء مختلفی را نیز ارائه داده‌اند. لف تالستوی نیز پس از تحول درونی خود که هم‌زمان با این دوره بود، از آیه‌ای که دربرگیرنده مسائل اخلاقی و عقیدتی هستند، به عنوان سخنان آغازین در آثار خود استفاده کرد. همان‌طور که اشاره شد این آیات با یک یا چند موضوع اصلی اثر مرتبط هستند. آیات به خواننده در درک و فهم و تفسیر بهتر اثر کمک می‌کنند و به عبارت دیگر می‌توان آن‌ها را کلید درک و فهم اثر دانست، و به کارگیری آیات به عنوان سخنان آغازین پژوهشگر و پاسخ همه یا برخی از مسائل مطرح شده در آثار این نویسنده می‌باشند.

پیشنهاد

در سال ۲۰۰۳ در "بیست و نهمین کنفرانس بین‌المللی لف تالستوی" که به مناسبت صد و هفتاد و پنجمین سال تولد نویسنده در روسیه برگزار شده بود شرکت کرده و با تنی چند از

تالستوی‌شناسان دربارهٔ تحقیق مورد بحث در مقاله صحبت کردم. خیلی استقبال کردند و اظهار داشتند که در این زمینه خیلی کم کار شده است. متأسفانه در ایران نیز در این زمینه کاری صورت نگرفته و حتی بعضی از مترجمانی که آثار تالستوی را به زبان فارسی برگردانده‌اند به علت عدم آگاهی از نقش فوق‌العاده حساس سخنان آغازین (آیات) از ترجمه آن‌ها صرف نظر کرده‌اند. ناگفته نماند که تعدادی از این آثار از زبان دوم (انگلیسی، فرانسه، آلمانی، ...) یعنی زبان واسطه ترجمه شده‌اند که البته احتمال دارد مترجم اول از ارزش آن غافل بوده است. پیشنهاد می‌شود مترجمان آثار لف تالستوی به این نکته مهم نیز توجه کنند.

منابع و مآخذ

- انجیل حضرت عیسی مسیح (ع)، بی تا.
- کریمی مظهر، جان‌اله، (۱۳۸۲ و ۱۳۸۳) «بررسی و تحلیل مفاهیم عشق، خانواده و خوشبختی در آثار آنتون چخوف»، *مجله علمی پژوهشی دانشگاه الزهراء (س)*، شماره ۴۸ و ۴۹، تهران.
- یحیی پور مرضیه، (۱۳۸۲) «بررسی کاربردی واژه رستاخیز در رمان "رستاخیز" ل.ن. تالستوی»، *مجله علمی پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*، شماره ۱۶۵، تهران.
- یحیی پور، مرضیه، (۱۳۷۹) «نگاهی به تحول جهان‌بینی لف نیکلایویچ تالستوی (بر اساس رمان "آنا کارنینا")»، *مجله مدرس علوم انسانی*، دوره چهارم، شماره سوم (پیاپی ۱۶)، تهران.
- Библия, М., 2002.
- Толстой Л.Н. Полн. собр. соч. в 90 тт. М., 1928-1958.
- Толстой Л.Н. Собр. соч. в 20 тт. т. 8 и 11. М., 1963.
- Бабаев Э.Г. "Анна Каренна" Л.Н. Толстого. М., 1978.
- Вересаев В.В. Лев Толстой// Л.Н. Толстой в воспоминаниях современников. В двух томах. Л., 1955.
- Громеко М.С. Последнее произведение графа Л.Н. Толстого. М., 1884.
- Достоевский Ф.М. Полн. собр. соч. в 30 тт., т. 25. Л., 1983.
- Розенов В.В. Братья Карамазовы// Критические комментарии к сочинениям Ф.М. Достоевского. Ч. 4. М., 1906.

Русанов А.Г. **Воспоминание о Л. Толстом.** Воронеж, 1937.

Успенский Г. **Русское богатство.** № 4., М., 1877.

Эйхенбаум Б.М. **Лев Толстой. Семидесятые годы.** Л., 1974.

شپهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی